

A-14845

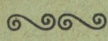
Diplom

Loomatervishoiu
Osakonna väljaanne.

**Loomataudide vastu võitlemise
seadus — veiste ja sigade tiisikuse
osas.**

**Veiste ja sigade tiisikuse tõrje
määrus.**

Loomatervishoiu Osakonna direktori
eeskiri tiisikuse tõrje teostamiseks.

TALLINN, 1937.

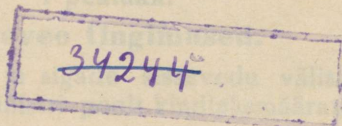
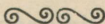

Loomatervishoiu
Osakonna väljaanne.

Loomataudide vastu võitlemise
seadus — veiste ja sigade tiisikuse
osas.

Veiste ja sigade tiisikuse tõrje
määrus.

Loomatervishoiu Osakonna direktori
eeskiri tiisikuse tõrje teostamiseks.

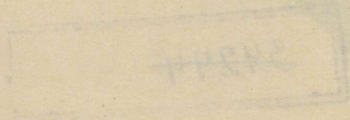
TALLINN, 1937.

V

1. koolivõimendamine
1. koolivõimendamine

A-14845

1. Loomataudide vastu võitlemise seadus.

(R. T. 96 — 1928).

Veiste ja sigade tiisikus.

§ 45. Loomi, kelle juures ilmne tiisikus kindlaks tehakse, peab ametliku loomaarsti korraldusel ära tapetama, mille juures liha toiduks tarvitamine liha järelvaatuse seadusele vastavalt lubatud on.

§ 46. Udaratiisikust põdevate loomade piima tarvitamine toiduks on keelatud.

§ 47. Maakonna- ja linnapolitsei on kohustatud selles seaduses ettenähtud abinõusid ja ametliku loomaarsti korraldusi juhtnööriks võttes, tarvitusele võtma ja selle järele valvama, et loomaomanikud või nende asemikud tehtud korraldusi täidaks.

2. Veiste ja sigade tiisikuse tõrje määrus.

(R. T. 16 — 1937).

Alus: Loomataudide vastu võitlemise seaduse § 6
(R. T. 109/110 — 1935).

I peatükk.

Sisseveo tingimused.

§ 1. Veiste ja sigade sissevedu välismailt on lubatud Põllutööministri poolt kindlaksmääratud piiripunktide kaudu.

§ 2. Kõik Eestisse eluloomiks sisseveetavad veised ja sead peavad olema varustatud lähteriigilt

selleks volitatud loomaarsti tunnistusega, mis tõendab, et tunnistuses näidatud loomad on tuberkuliinimisel reageerinud eitavalt ning on vabad tiisikusest.

Tunnistus peab sisaldama andmeid tuberkuliinimise meetodi ja aja kohta.

§ 3. Kõik välismailt eluloomiks sissetoodud veised ja sead tulevad paigutada karanteeni, kus neid tuleb Loomatervishoiu Osakonna poolt kindlaks määratud meetodil juurelda tuberkuloosi suhtes.

Käesolevas paragrahvis väljendatud tervisejuurd-lusele ei allu loomad, keda transporditakse tapama-jadesse tapmiseks.

§ 4. Eluloomiks sissetoodud veised ja sead, kes tuberkuliinimisel reageerivad positiivselt või muul juurdlusel osutuvad tiisikusekahtlust, tulevad impor-tööri kulul saata lähtemaale tagasi. Osutub see või-matuks, pannakse sarnastele veistele ja sigadele pare-masse kõrva tbc-tähti ja nr. kandev metallmärk, löi-gatakse vasaku kõrva ülemast tipust ca 3 sm ulatu-sega tükk ja saadetakse importööri kulul tapmiseks avalikku tapamajja.

Kõik veiste ja sigade karanteenis pidamisega ja tuberkuloosi juurdlustega seoses olevad kulud kannab importöör.

Välismailt sissetoodud tiisikusehaigete loomade tapmisel hävitamisele määratud liha eest ei maksta kahjutasu.

II peatükk.

Tiisikuse tõrje sisemaal.

§ 5. Tiisikusekahtluse tundemärkidega looma-dest loomaomanik või tema asemik on kohustatud teatama ametlikule loomaarstile.

Tiisikusekahtlus veistel on põhjendatud, kui märgitakse:

- 1) kroonilist kõha ühes toitumuse seisundi tagasi-minekuga;

- 2) kõvu, valuta, normaalse kehasoojusega tükke või tihkestumisi ühes või mitmes udara veerandis, kuigi piim ei ole väliselt muutunud;
- 3) korratut innaaega järgneva tiinestumiseta või erilise lõhnata nõrejooksu suguosadest;
- 4) kroonilist kõhulahtisust üldise lahjenemisega, kui see ei ole tingitud söödast või söötmisvigadest.

§ 6. Veiseid ja sigu, kelle juures tiisikusekahtlus väliste tunnuste põhjal olemas, tuleb eraldada teistest veistest ja sigadest. Neil juhtudel, kus eraldi ruume ei ole, on lubatud tiisikusekahtlasi loomi paigutada üldlauda eriossa.

§ 7. Kui loomaomanik on teatanud ametlikule loomaarstile tiisikuse kahtlusest, peab ametlik loomaarst kohale sõitma ning kahtlustatava looma juures tbc juurdluse läbi viima. Osutub kahtlustatav loom tiisikusehaigeks, peab ametlik loomaarst kogu karja juurdluse läbi viima ja omanikule taudi vastu võitlemiseks tarvilised juhtnöörid andma.

§ 8. Lahtise tiisikuse puhul paneb ametlik loomaarst tiisikusehaigele loomale vasakusse kõrva Loomatervishoiu Osakonna poolt selleks määratud tbc-tähti ja nr. kandva metallmärgi. Sarnane lahtist tiisikustpõdev loom kuulub 15 päeva jooksul, arvates tapmise korralduse tegemise päevast, sundtapmisele kas avalikus või eksporttapamajas või kohapeal ametliku loomaarsti juuresolekul. Sarnaste loomade eraldamine tuleb läbi viia käesoleva määruse § 6 ettenähtud korras.

Lahtise tiisikuse all mõistetakse niisugust tiisikusehaiguse kuju, mida võib kindlaks teha välispidiste tundemärkide põhjal kopsus, udaras, emakojas või sooltes või mille juures bakterioloogiliselt on tõestatud tiisikuse pisilaste eritumine nimetatud elunditest.

§ 9. Eraldatud tiisikusehaige või haiguskahtlase looma surmast või hädatapmisest peab loomaomanik

teatama otsekohe ametlikule loomaarstile. Viimane on kohustatud kohale ilmuma ja ette võtma lahkamise.

Kui lahkamisel tehakse kindlaks lahtine tiisikus, on omanikul kahjutasu saamise õigus § 12 ettenähtud ulatuses.

§ 10. Lahtise tiisikuse, samuti udaratiisikuse kahtluse puhul, on keelatud tarvitada toorpiima nii toiduks kui ka piimasaaduste valmistamiseks. Sarnase piima tarvitamine on lubatud üksnes korduvalt üleskeedetuna omas majapidamises.

§ 11. Tiisikushaigete loomade ruumid ja asukohad, samuti nende loomadega kokkupuutunud sisse-seaded ja nõud, tulevad ametliku loomaarsti tegelikul juhtimisel puhastada ja desinfitseerida Loomatervishoiu Osakonna direktori poolt näidatud viisil ja vahenditega.

§ 12. Ametliku loomaarsti korraldusel lahtise tiisikuse pärast avalikus või eksporttapamajas või loomaarsti juuresolekul kohapeal majapidamises tapeetud veiste ja sigade eest maksab Loomatervishoiu Osakond tapaloomadelt võetava riigimaksu summadest kahjutasu järgmiselt:

- 1) vabatahtliku tiisikusetõrje-lepingu vahekorras olevatele talunditele, kus on erilaudas ja karjamaal läbi viidud terve karja osa pidev eraldamine tuberkuliinile reageerivaist ja tiisikusekahtlasist veistest — $\frac{3}{4}$ veiste tapakaalu väärtusest;
- 2) teistele vabatahtliku tiisikusetõrje-lepingu vahekorras olevatele talunditele — $\frac{1}{2}$ veiste tapakaalu väärtusest;
- 3) väljaspool lepingu vahetorda olevatele talunditele — $\frac{1}{4}$ veiste tapakaalu väärtusest.

Sundtapmisele määraja loomaarst on kohustatud tegema aktides märkmed vastava kahjutasu liigi kohta.

Kahjutasu arvutamisel on aluseks Tallinna alalises elustapaloomade ja loomaliha turul noteeritud nädala keskmise liha hinnad.

§ 13. Avaliku ja eksporttapamaja kui ka kõik teised liha järelvaatust teostajad loomaarstid on veiste, vasikate ja sigade järelevaatusel ilmnunud tiisikuse juhtudel kohustatud võimalust mööda selgitama nende veiste ja sigade päritolu ning andmed esitama Loomatervishoiu Osakonnale. Lehmade suhtes tuleb eriti silmas pidada emaka ja udara tiisikust.

Sundtapmisele määratud veiste kohta tuleb sellekohasel blanketil saata lahkamise andmed sundtapmisele määrajale loomaarstile.

§ 14. Loomakasvatajad, kes soovivad oma karjades teostada vabatahtlikku tiisikusetõrjet või karjade tiisikusevabana säilitamist, on õigustatud Loomatervishoiu Osakonna poolt määratud korras astuma ametliku loomaarstiga tiisikusetõrje-lepingu vahekorda.

§ 15. Kõik ühis- kui ka erapiimatolitused ning koorejaamad on kohustatud tiisikuse leviku pidurdamiseks kooritud piima enne väljaandmist pastöörima, s. o. kuumendama 85°C juures.

Loomatervishoiu Osakonna direktoril on õigus mõjuvatel põhjustel lubada piimatolitustele ja koorejaamadele anda välja kooritud piima ka kuumendamata.

§ 16. Loomatervishoiu Osakonna direktoril on õigus anda üksikasjalisemaid eeskirju käesoleva määruse teostamiseks.

§ 17. Käesolev määrus hakkab kehtima avaldamisega. Tema kehtimahakkamisega kaotab kehtivuse Veiste ja sigade tiisikuse vastu võitlemise määrus (RT. 70 — 1922, 84 — 1927, 102 — 1928, 10 — 1931 ja 19 — 1931).

Põllutööminister N. TALTS.

K. LIND,

Loomatervishoiu Osakonna direktor.

Loomatervishoiu Osakonna direktori eeskiri tiisikuse tõrje teostamiseks.

Antud Loomatervishoiu Osakonna direktori poolt
23. veebruaril 1937.

Alus: Veiste ja sigade tiisikuse tõrje määruse § 16 (RT. 16 — 1937).

I. Tiisikuse diagnoosimisest ja leviku kindlakstegemisest.

§ 1.

Tiisikusekahtluse selgitamiseks peab loomaarst kasutama tuberkuliinimist, kliinilist juurdlust ja tarbekorral Riikliku Seerumi-instituudi või Loomaarstiteaduskonna laboratooriumite kaasabi. Juurdlused tulevad läbi viia käesoleva eeskirja alusel.

Tiisikuse tõrje määruse § 7 alusel tehtud kogu karja juurdluse kulud kaetakse käesoleva eeskirja § 26 kohaselt.

§ 2.

Ametlikel tuberkuliinimistel tuleb kasutada intrakutaan-reaktsiooni. Intrakutaan-reaktsiooni kõrval on lubatud kasutada oftalmo- koos sensibiliseeritud oftalmo-reaktsiooniga ja tarviduse korral termo-reaktsiooni.

§ 3.

Esmakordsel juurdlusel tulevad tuberkuliinida kõik majapidamise veised, juurdearvatud kasvuvaskad. Ilmnevad reaktsioonid, tulevad kõik üle 1 aasta vanused veised juurelda allpoolnäidatud viisil kliiniliselt ja lahtise tbc. kahtlusel saata vastavad materjali-proovid (kopsunõre, emakanõre, piim jne.) laboratoorsele juurdlusele.

§ 4.

Üksteisele järgnenud kahel, vähemalt 6 kuu ajavahemikkudel teostatud tuberkuliinimisel positiivselt reageerinud veised on keelatud uuesti tuberkuliinida ilma Loomatervishoiu Osakonna direktori igakordse eriloata. Seesuguseid veiseid tuleb juurelda kliinilis-bakterioloogiliselt.

Edasistel juurdlustel võib tuberkuliinida üksnes eelmisel juurdlustil negatiivselt ja kahtlaselt reageerinud veiseid ja noorkarja.

§ 5.

On karjas reageerijaid veiseid, tuleb tuberkuliinimist läbi viia kaks korda aastas, võimalikult kevadel ja sügisel. Lahtise tiisikuse välja selgitamiseks tuleb reageerijaid veiseid vähemalt kaks korda aastas juurelda kliinilis-bakterioloogiliselt.

Tiisikusevabade karjade tuberkuliinimist tuleb teostada üks kord aastas.

§ 6.

Ametlikud loomaarstid on kohustatud saatma tuberkuliinimise andmeid sellekohastel teatelehtedel (vaata lisa nr. 2), samuti kliinilise juurdlustulemusi vastava piirkonna loomatervishoiu nõunikule. Teatelehest jätab juurdlust toimetanud loomaarst ärakirja omale kausta. Juurdlusteandmed tulevad kirjalikult teatavaks teha ka karjaomanikule.

Eraloomaarstidel on lubatud teostada ametlikke tuberkuliinimisi ja muid tuberkuloosi juurdlusteid üksnes Loomatervishoiu Osakonna direktori eriloal. Juurdlused tulevad teostada ja tagajärgedest teatada käesoleva eeskirja kohaselt.

§ 7.

Tuberkuliinimised tulevad teostada Riikliku Seerumi-instituudi poolt standard-tuberkuliini alusel valmistatud tuberkuliiniga ning Seerumi-instituudi juhiste kohaselt läbi viia.

II. Kliinilise juurdluse teostamine ja materjalide võtmine bakterioloogiliseks uurimiseks.

A. Kliinilise juurdluse teostamine.

§ 8.

Kliinilise juurdluse alul tuleb arvestada ka anamneesiga ning jälgida köha pärast hingamise sulgemist. Töö ühtlustamise ja kiirema ülestähendamise mõttes on soovitatav märkimiseks kasutada järgmisi lühendeid:

- k^{-sp} — spontaanköha esinemine.
- k^0 — hingamise sulgemisele ei järgne köha.
- k^1 — kergekraadiline köha (üksik tõuge pärast sulgemist).
- k^2 — keskkraadiline köha (mõned köhatõuked pärast sulgemist).
- k^3 — kõrgekraadiline köha (sügav, kestav köha-hoog pärast sulgemist).

§ 9.

Veiste kuulatlemiseks tuleb hingamist sulgeda (hingepiduri, naha või vahariidega) kuni loom muutub rahutuks. Nina vabastamise järele kuulatleda hingamise kahinaid mõlemal rinnapoolel. Kui ei jõuta mõlemat kopsupoolt kuulatleda küllaldase põhjalikkusega, tuleb hingamist uuesti sulgeda. Nii spontaanköha, ärrituseköha peale hingamise pidurdamist kui ka igasugused kõrvalkaldumised normaalhingamisest tähendatakse üles otsekohe kuulatluse lõppedes, milleks peab käepärast olema kaust ja pliiats.

Igal veisel tuleb kliiniliselt juurelda udarat. Väli-sele vaatlusele järgneb komplemine. Tühjaks lüpstud udara igal veerandil palpeeritakse esiteks nisa kuni põhimikuni, siis haaratakse kahe käega udaraastiku ümbrus ja ülemised parenhüümiosad ning udaranäärmed.

Samuti tuleb kontrollida iga veise suguosasid ja järele pärida suguelu avalduste korrapärasust. Iga-

sugused nõretused ja suguosade limaskesta sõlmjad muutused tuleb arvestada tiisikusekahtlustena.

Osutub veis juurdlusel lahtise tbc-kahtlaseks, tuleb temalt vastav proov võtta. Piima- ja emakanõreproovid kliiniliselt kahtlaseks osutunud veistelt võetakse pärast juurdluse lõppu. Röaproovide parimaks võtmise ajaks on aeg enne hommikuste karjatalitusetööde algust.

§ 10.

Igasugused kõrvalekaldumised normaalhingamise tüübist (püsiv, kare ja pikendatud ekspiirium, kare inspiirium jne.) ning kahinatest (ragisevad, piuksuvad, vilistavad räginaid või nõrgenenud hingamise kahinad) tulevad arvestamisele tiisikusekahtlusena.

B. Proovide võtmine bakterioloogiliseks uurimiseks.

§ 11.

Kliiniliselt tbc-kahtlasilt veistelt tuleb võtta nõreproovid ja saata mõnda § 1 näidatud laboratooriumi bakterioloogiliseks juurdluseks.

Röaproovide võtmiseks tuleb kasutada steriilitud rögapüüdjaid. Proovi võtmise eel tuleb veistele sisseanda mitu pudelitäit vett, et proov jääks toiduosadest võimalikult puhtaks. Nüüd lastakse hingamist pidurdada. Kui järgneb köha, siis võetakse proov lükates rögapüüdjat neelus korduvalt edasi-tagasi. Tarvitatakse kopsunõreproovi võtmisel traheaalviisi, tuleb ikkagi enne loputada suud.

Kui kliiniliselt kopsu-tbc-kahtlasel veisel ei saa hingepidurdamisega esile kutsuda ärrituseköha, tuleb proov ikkagi võtta, kui võimalik kasutades traheaalviisi.

§ 12.

Udara-tbc-kahtlusel tuleb saata lüpsmise lõpul saadud piimast proov ca 100 cm³ steriilitud klaasides

laboratoorseks juurdluseks. Hapnemise vältimiseks on otstarbekohane lisada iga 100 cm³ piima kohta 0,5 gr. boorhapet. On haige veerand tihkestunud või kahtlane muutus udara baasi lähedal, võib proovina saata tüki muutunud kudet, mille võtmiseks kasutada steriilset udarahpuuni.

Juurdlusealustest karjadest, kus esineb tuberkulliinile reageerivust, tuleb 2 korda aastas saata kogu karja piimaproovid gruppides ja proovi võtmise momendil kahtlaste üksikveiste proovid juurdluseks mõnda § 1 näidatud laboratooriumi. Proovide võtmisel grpeerida veised 4—5 haaval. Proovide võtmist ja saatmist korraldab juurdlust toimetanud loomaarst.

§ 13.

Suguparaadi-tbc-kahtlusel tuleb võtta proov tupe- või emakanõrest, kui kahtlasi muutusi häbeme- või tupelimaskestal, siis ka muutunud osa proov steriilses klaasis juurdluseks saata.

Soolte-tbc-kahtlusel tuleb juurdluseks saata rooja-proov (ca 25 sm³).

§ 14.

Lahtise tbc kahtlusel tulevad kahtlusealused veised, s. o. kellelt proovid juurdluseks on saadetud, tulemuste selgumiseni eraldada loomaarsti juhtnööride kohaselt ning nende asemed desinfitseerida 3—5% kreoliini, 0,5—1% toorklooramiini või mõne muu loomaarsti poolt näidatud lahusega. Niisuguste veiste piima tarvitamine on lubatud ainult omas majapidamises korduvalt keedetuna.

§ 15.

On lahtine tiisikus avastatud, tuleb veis tiisikuse tõrje määruse kohaselt varustada tbc kõrvamärgiga ning määrata sundtapmisele. Omanikule tuleb välja anda vastav teateleht (vaata lisa nr. 4), milline tuleb veise tapmise eel esitada tapamaja loomaarstile.

Lahtist tbc-d põdev veis tuleb võimalikult eraldada muust karjaosast ja ta koht desinfitseerida.

§ 16.

Lahtise tiisikuse pärast sundtapmisele määratud veiste ja sigade kohta koostab sundtapmisele määraja loomaarst kahjutasuakti (v. lisa nr. 6).

Kui lahtises tiisikuses looma tapmine on läbi viidud tapamajas, tulevad lihajärelvaatuse protokoll (v. lisa nr. 3) andmed kanda kahjutasuakti. Akti ei tule saata tapamajasse ega ei ole sel korral tarvis tunnistajaid.

Toimub lahtise tiisikusehaige looma tapmine loomaarsti juuresolekul kohapeal majapidamises, peavad kahjutasuaktile pääle sundtapmisele määraja loomaarsti allakirjutama kaks tunnistajat. Soovitav on tunnistajaina komisjoni kutsuda politsei ja oma-valitsuse esindajaid.

III. Tapamajade osa tbc tõrjes.

§ 17.

Tapamaja loomaarstid on kohustatud sellekohasel protokollil (vaata lisa nr. 3) saatma tapetud veise kohta täpsed lahkamise andmed sundtapmisele määrajale loomaarstile.

§ 18.

Ei saada tapamajas bakterioloogilise leiu alusel sundtapmisele määratud veistel kindlaks teha tbc muudatusi, tuleb kahtlusealune organ saata üksikasjalisemaks juurdluseks samasse laboratooriumisse, kus lahtine tiisikus bakterioloogiliselt kindlaks tehti.

§ 19.

Avastab avaliku- või eksporttapamaja või lihajärelvaatust teostaja loomaarst tiisikust vasikail, sigadel või suurloomil, on ta kohustatud võimalust mööda selgitama loomade päritolu ning vastavil teatelehtedel

(v. lisa nr. 5) esitama andmeid iga kuu kohta järgmise kuu 5-daks päevaks Loomatervishoiu Osakonnale.

IV. Vabatahtliku tiisikuse tõrje alused ja kord.

Alus: Veiste ja sigade tiisikuse tõrje määruse § 14.

A. Tiisikusetõrje-lepingu sõlmimise kord.

§ 20.

Iga talundi omanik või pidaja, kelle kari kuulub kontrollassistendi poolt teostatava söödakulutuse ja toodangu kontrolli alla ja kes soovib omas karjas riigi toetusel vabatahtlikult teostada pidevat tiisikuse tõrjet või karja tiisikusevabana säilitamist, on õigustatud ametliku loomaarsti kaudu sõlmima Loomatervishoiu Osakonnaga tiisikusetõrje-lepingut (v. lisa nr. 1).

§ 21.

Oma soovist astuda lepingu vahekorda, teatab karjaomanik ametlikule loomaarstile, kes ilmub kohale ja viib läbi kogu karja tuberkuliinimise, kliinilise juurdluse ja vereproovide võtmise juurdluseks brutselloosile. Juurdluse tulemuste kättesaamisel, selgitab loomaarst omanikule tema karja seisukorda nii tiisikuse kui ka brutselloosi suhtes, teeb teatavaks tiisikusetõrje-lepingu tingimused ning selgitab, mil viisil võiks omanik, arvestades temal käsitada olevaid võimalusi ja riigi toetust, jõuda vabastada oma karja tiisikuse ohust.

Tiisikusetõrje-leping tuleb sõlmida hiljemalt 2 kuu kestes, arvatud kogukarja juurdluse päevast. Ei järgne lepingu sõlmimist nim. tähtaja jooksul, tuleb teostada uus tiisikusejuurdlus ning sellele rajada tõrje-leping. Juurdlused enne lepingu sõlmimist teostuvad omaniku kulul.

§ 22.

Tiisikusetõrje-lepingu (v. lisa nr. 1) sõlmimiseks tuleb leping allakirjutatult ja margistatult koos kahe teatelehega (v. lisa nr. 2) viimasest tuberkuliinimisest

esitada läbivaatamiseks vastava piirkonna loomatervishoiu nõunikule.

Viimane peab jälgima, et lepingu rakendamises ega kirjavahetuses ei esineks puudusi. On kirjavaheutus korras, jätab loomatervishoiu nõunik ühe tuberkuliinimise teatelehe omale kausta ning esitab lepingu koos teise tuberkuliinimise teatelehega ühes oma arvamiseiga Loomatervishoiu Osakonna direktorile kinnitamiseks.

Kinnitatud lepingust annab lepingusõlmija loomaarst karjaomanikule ärakirja (margistatult) ja teeb tuberkuliinimise teatelehe alusel kirjaliku korralduse veiste paigutamiseks.

Iga lepinguosaline karjaomanik saab kokkuvõtte tiisikuse tõrje määrusest ja käesolevast eeskirjast.

§ 23.

Tiisikusetõrje-leping sõlmitakse kolme aasta peale. Omanik võib aga lepingust vabaneda ka varem. Sel juhul peab ta üks aasta varem oma soovi Loomatervishoiu Osakonna direktorile teatavaks tegema, järgmisel aastal vabaneb ta siis lepingu tingimustest. Kui omanik soovib kolme aasta järele lepingust vabaneda, peab ta sellest teatama samuti üks aasta varem. Ei avalda omanik nim. aja kestel soovi lepingust taganemiseks, pikeneb selle maksvus automaatselt igale järgnevale aastale.

§ 24.

Ametlikud loomaarstid on kohustatud teostama pidevat järelvalvet lepinguosaliste talundite karjade üle ning tehtud korralduste lepinguosalise poolt mittetäitmise või korratult täitmise puhul sellest ettekandma vastava piirkonna loomatervishoiu nõunikule.

Loomatervishoiu nõunikud on kohustatud teostama kontrolli kõigi nende piirkonnas asuvate tiisikusetõrje-lepingu vahekorras olevate talundite üle ning korratustest ettekandma Loomatervishoiu Osakonna

direktorile. Ettekandest tuleb saata ära kiri loomaarstile, kellega leping on sõlmitud.

§ 25.

Tiisikusetõrje määruse, käesoleva eeskirja tingimuste või loomaarsti korralduste mittetäitmise korral lepinguosaliste karjapidaja poolt on Loomatervishoiu Osakonna direktor õigustatud lepingut lõpetama ilma ette ütlemata. Ilmnevad eelnimetatud tingimuste täitmisel puudused, tehakse lepinguosalisele karjaomanikule Loomatervishoiu Osakonna direktori poolt hoiatus. Kolmanda hoiatuse järele kustutatakse kari vabatahtliku tiisikuse tõrjega liitunud talundite nimekirjast ning karjaomanik kaotab kolmeks järgnevaks aastaks õiguse uue lepingu sõlmimiseks.

§ 26.

Tiisikuseulatuse selgitamisel ja tiisikusetõrje-lepingu vahekorras olles kannab riik karja tiisikuse juurdlusel loomaarsti sõidu-, posti-, materjalisaate- ja laboratoorsete juurdluste kulud.

Tiisikuse juurdlusel vajaliste desinfektsiooni vahendite ja muude otseste kulude katteks on loomaarst õigustatud saama 25 senti iga tuberkuliinitud või kliiniliselt juureldud veiselt, kogusummas mitte üle 20 krooni talundilt.

B. Vabatahtliku tiisikusetõrje-lepingu tingimused.

§ 27.

Tiisikusetõrje-lepingu alusel vabatahtliku tiisikuse tõrjega liitunud karjaomanikud on kohustatud andma ametlikule loomaarstile tuberkuliinimise ja kliinilise juurduse teostamiseks tarvilisel määral abilisi.

§ 28.

Tuberkuliinile reageerivad ning kliiniliselt tiisikusekahtlased veised tulevad eraldada tervest karjaosast eri lauta või eraldatud lauda ossa, kui see aga või-

matu, laudas paigutada eraldi tervetest. On kliinilis-bakterioloogilisel juurdlusel avastatud lahtine tiisikus, tuleb tiisikusehaige tapmise läbiviimiseni eraldada ning kõrvaldada toorpiima tootmisest.

Lepinguosalistest karjadest, kus esineb tuberkuliinile reageerijaid veiseid, tuleb 2 korda aastas § 12 kohaselt saata piimaproove juurdluseks Riiklikku Seerumi-instituuti.

§ 29.

Täheldab omanik tiisikusejuurdluste vaheajal karja hulgas haigusetunnuseid, mis juhivad lahtisele tiisikusele, nagu kroonilist kõha ja kõhnenemist heale isule vaatamata, valutuid kõrgendatud temperatuurita sõlmi või tihkestumisi udaras, kestvat erilise lõhnata nõrejooksu suguosadest või kroonilist kõhulahtisust, on ta kohustatud kahtlusest teatama loomaarstile, kellega tiisikusetõrje-leping sõlmitud.

§ 30.

Lepinguosalisse majapidamisse väljastpoolt juurde toodud veiseid tuleb pidada lahus talundi karjast kuni loomaarst neid on tuberkuliininud ja teostanud muud tarvilised juurdlused. Tuberkuliinile reageerivate veiste juureost või muul teel talundi karja hulka toomine on keelatud.

Ostu-müügi tehingutega seosesolevad tiisikusejuurdlused toimuvad omaniku kulul.

§ 31.

Tiisikusevaba noorkarja kasvatamise otstarbel tuleb tuberkuliinile reageerivates karjades soetada võimalusi eriruumide või üldlaudast kindlalt eraldatud osa näol, kus vasikaid ja noorkarja kasvatatakse lahus vanakarja osast. Vasikad tulevad otsekohe pärast sündimist paigutada noorkarjaruumi ja kui nad pärit reageerivaist lehmist, võib neid üksnes kahel esimesel päeval joota ema, siis aga tuberkuliini reaktsiooni vabade lehmade või keedetud piimaga.

Elusvasikaid väljastpoolt tuues on maksvad § 30 näidatud tingimused.

§ 32.

On terve karja eraldamine tuberkuliinile reageerivaist veistest läbi viidud, tuleb tervet karja osa kaks korda aastas tuberkuliinida ning reageerijaid vähemalt samaaegselt juurelda kliinilis-bakterioloogiliselt.

Kui noorkarja söödaks kasutatakse piimatalitisest või koorejaamast tagasiantud lahjapiima, tuleb see talundis üleskeeta, kui vähemgi kahtlus olemas, et lahjapiima pastöriseerimine korralikult ei toimu.

Karastamise mõttes on soovitav noorkarja aasta läbi, ka talvel, mõneks ajaks välja lasta.

§ 33.

Veistelaudas ei tohi pidada kodulinde. Kui talundi olud teisiti ei võimalda, võib kodulindude jaoks kasutada kindlalt eraldatud osa laudast, mis peab olema asetatud võimalikult eemale veistest. Lindude väljaheited tulevad kõrvaldada kohta, kus need ei saastaks ümbrust.

Veistelaudas ei ole soovitav pidada sigu ega lambaid.

§ 34.

Lauda puhastamine ja desinfitseerimine tuleb läbi viia 1—2 korda aastas — sügisel ja kevadel. Selleks tuleb seinte ja sõimede ning sisustuse määratud osad puhastada 3—5% kreoliini või 0,5—1% toorklooramiini või loomaarsti poolt näidatud mõne muu lahusega ning selle järele lubjata vähemalt 1:20 värskest kustutatud lubjapiimaga.

Kui veisel lahtine tbc on avastatud, tuleb selle ase ja lähem ümbrus puhastada ja desinfitseerida eelpoolnäidatud viisil.

§ 35.

Talundisse mittekuuluvail isikuil tuleb keelata minna tervete veiste lauta. On see paratamatult tar-

vilik, tuleb nõuda neilt jalanõude (jalgade) ja käte puhastamist ning tarbekorral desinfitseerimist kreoliini, lüsooli jne. lahusega.

Need lahused peavad asetuma sellekohastes nõudes lauda sissekäigu juures, et neid hõlbus oleks käsitada.

On talundis terve ja tiisikusehaige karja osa eraldatud eriruumi või lauta, tuleb kumbagi osa jaoks kasutada eritalitajaid, osutub see aga võimatuks, tuleb enne talitada tervet, siis reageerivat osa.

§ 36.

Lepinguosalised karjaomanikud on kohustatud lauda hügieeniliste olude tõstmiseks korraldama valgustust, õhuvahetust (ventilatsiooni) ja lauda puhastamist ning valgendamist loomaarsti poolt näidatud viisil.

Uute lautade ehitamise või vanade ümberehitamise korral tuleb ehitusplaan läbivaatamiseks esitada ametlikule loomaarstile. Kui ümberehitamisel plaani ei koostata, tuleb nõupidamiseks samuti pöörduda ametliku loomaarsti poole.

§ 37.

Loomaarsti poolt lepinguosalisele karjaomanikule tehtud erikorraldused tulevad igakordselt näidata tuberkuliinimise teatelehe vastavate punktide all (tarbekorral lisastatud erilehel) või kliinilise juurduse teatelehel. Samas tulevad märkida eelmiste korralduste täitmisel esinenud puudused. Tehtud korralduste kirjalik väljavõte tuleb jätta ka omanikule.

C. Tiisikusevabade lepingukarjade tunnustamine.

§ 38.

Tiisikusetõrje-lepingu vahekorras oleva talundi kari loetakse tiisikusevabaks kui kahel varemalt kuue kuu ajavahemikus teostatud kogukarja tiisikuse juurdusel ei esine ühtki tuberkuliinile positiivselt ega kahtlaselt reageerivat ega kliiniliselt tiisikusekahtlast veist.

Juurdlused tulevad läbi viia selle loomaarsti poolt, kelle kaudu tiisikusetõrje-leping on sõlmitud.

Lepingukarja omanik võib loomaarstilt nõuda tunnistust, et tema kari on tiisikuse vaba. Tunnistuse maksvus on üks aasta.

Edaspidine tiisikusevabana tunnustamine võib järgneda käesoleva eeskirja kohaselt teostatud igaaastasele tiisikuse juurdlusele.

§ 39.

Loomatervishoiu nõunikud on kohustatud iga aasta 1-seks augustiks Loomatervishoiu Osakonnale esitama nende piirkonnas paiknevate tiisikusevabade lepingukarjade nimekirju.

Tiisikusevabade lepingukarjade nimekirja tehakse igal aastal üldiselt teatavaks ajalehtede või põllumajanduslike ajakirjade kaudu. Samuti märgitakse need karjad eriliselt karjakontroll-aastaraamatus.

§ 40.

Käesolev eeskiri hakkab kehtima 23. veebruarist 1937. a. Samast ajast kaotab kehtivuse 1935. a. Loomatervishoiu Osakonna direktori poolt veiste ja sigade tiisikuse vastu võitlemise teostamiseks antud eeskirja I osa täielikult ja II osa §§ 1, 2 ja 3. Eeskirja II osa §§ 4 ja 5 kaotavad kehtivuse 23. veebruarist 1940. a.

K. LIND

Loomatervishoiu Osakonna
direktor

A. MÕTTUS

Loomatervishoiu nõunik

Tiisikusetõrje-leping.

Allakirjutades käesolevat tiisikusetõrje-lepingut, asun mina vabatahtlikult teostama veiste tiisikuse tõrjet minu majapidamises, mis asub vallas külas talus ja mille kari kuulub kontrollühingu alla. Minule on ametliku loomaarsti dr. poolt teatavaks tehtud Veiste ja sigade tiisikuse tõrje määruuse ning Loomatervishoiu Osakonna direktori eeskirja tingimused tiisikuse tõrjeks ning mulle tutvumiseks antud vastav kokkuvõte.

Olles teadlik eelnimetatud tiisikuse tõrje tingimustes, liitun vabatahtliku tiisikuse tõrje korraldusega kolmeks aastaks, arvatud „.....“ 19....., missuguse aja jooksul kõik minu talundis peetavad veised alluvad kindlaksmääratud perioodilistele tiisikuse juurdlustele. Samuti vähemalt üks kord üle kahe aasta brutselloosi (nakkava nurisünnituse) juurdlusele, milliste juurdluste teostamiseks annan tarvilist abijõudu. Vastavaid seaduse, määruuse ja eeskirja tingimusi ning loomaarsti korraldusi veiste eraldamise, karjatamise, vasikate kasvatamise ja lauda korrastamise suhtes täidan täpselt.

Soovin mina enne nimetatud aja möödumist väljaastuda vabatahtliku tiisikuse tõrje teostamisest, olen kohustatud sellest üks aasta varem kirjalikult Loomatervishoiu Osakonna direktorile teatama. Kui soovin kolme aasta möödudes lepingust vabaneda, pean sellest samuti üks aasta varem, s. o. teisel lepingu aastal, Loomatervishoiu Osakonna direktorile kirjalikult teatama. Ei järgne minu poolt lepingu ülesütlemist, pikeneb see automaatselt ühe aasta võrra, s. o. igale järgnevale aastale.

Eelnimetatud määruuse ja eeskirja tingimuste või loomaarsti korralduste lepinguosalise karjapidaja poolt mittetäitmise korral on Loomatervishoiu Osakonna direktor õigustatud lepingut lõpetama ilma ette teatamata. Ilmnevad nimet. tingimuste ja korralduste täitmises puudused, tehakse lepinguosalisele karjaomanikule Loomatervishoiu Osakonna direktori poolt hoiatus. Kolmanda hoiatuse järele kustutatakse kari vabatahtliku tiisikuse tõrjega liitunud talundite nimekirjast ja talundi omanik kaotab 3 järgnevak aastaks õiguse uue lepingu sõlmimiseks.

Käesolev leping astub jõusse Loomatervishoiu Osakonna direktori kinnitamisega.

Karja omanik :

Ametlik loomaarst:

Tuberkuliinimise teateleht.

Juureldud „.....“ 19..... a.

1. Maakond ja vald
2. Loomaarsti jaoskond
3. Küla ja talu
4. Omaniku nimi

Järjek. nr.	Veise nimi või nr.	Vanadus	Liik	Tõug	Nahavoldi paksus		Reakts.		Eelmise tuberkuliinimise hinnang	Tähendus (kliin. leid jne.)
					enne süs- timist	70—76 t. pärast	mõõtarv	hinnang		

1. Karja kogusuurus on pääd, kes $\frac{\text{tõugu}}{\text{tõutüübilised}}$
2. Käesolevast juurdlustest on välja jäänud veist, keda juureldakse kliinilis-bakterioloogiliselt.
3. Tuberkuliinile reageerijad veised paigutatakse
4. Terve karja osa ja noorkari paigutatakse
5. Muid erilisi nõudeid:
6. Märkmeid eelmiste korralduste täitmise kohta

Loomaarst

Lihajärelvaatuse protokoll Nr.

„...“ 19... a. tapamajas tapeti sundtapmisele määratud veis, märgitud tbc. nr. veise omanik elukoht vallas, külas, talus.

Veise tapakaal kg., liha $\frac{\text{täis}}{\text{vähem}}$ väär-
tuslik.

Lahkamise leid:

1. Suuöös ja kurk (ühes lümfinäärmetega)
2. Rinnaöös organitega
3. Kõhuöös organitega
4. Suguorganid ja udar (lümfisõlmedega)
5. Iseäralised täheldused

N. B.: Ei saadud bakterioloogilise leiu alusel sundtapmisele määratud veisel tbc. muutusi kindlaks teha, tuleb kahtlusalune organ saata juurdluseks sarnasse laboratooriumisse, kus lahtine tiisikus kindlaks tehti.

.....
loomaarst

Registreerimisleht Nr.

Sundtapmisele määratud veise omanik ja tema
elukoht (vald, küla, talu)

Veise tapmine tuleb läbiviia hiljemalt „.....“
..... 19..... a.

Veise nimi või nr.

Tbc. nr.

Veise sugu ja vanadus

Sundtapmisele määratud instituudi
bakterioloogilise leiu alusel (organis.).

Registreerimisleht tuleb veise tapmisel esitada lihajärel-
vaatajale loomaarstile.

.....
loomaarst

Teateleht

(lihajärelvaatusel avastatud tiisikuse juhtude kohta).

kuul 19 a.,

tapamajas

lihajärelvaatuse asutises

Järelv. kuupäev	Looma omaniku nimi ja elukoht	Tapetud looma liik ja vanus	Lihajärelvaatuse andmed	Tiisikuse pärast hävi- tatud	Märkusi liha kõlbulikkuse jne. kohta

loomaarst

Tiisikus.

Märkus: Mittetarvilik läbi kriipsutada.

AKT Nr......

1. Kahjutasu liik (veiste ja sigade tiisikuse tõrje määruse § 12).
2. Akti koostamise aeg ja koht:
3. Lahtise tiisikushaige $\frac{\text{veise}}{\text{veiste}}$ omanik ja tema täpne aadress:
4. Akti koostajad: sundtapmisele määraja loomaarst:
- tunnistajad — 1.
2.
5. Andmed tiisikuse kindlakstegemise käigu kohta:
- a) millal tiisikuse kahtlus teatavaks saanud:
- b) millal lahtine tiisikus kindlaks tehtud:
- c) millise Tbc. nr-ga loom märgitud:
- d) millal tapetud:
- e) kus tapetud:
- f) kas haige veise eraldamine oli läbi viidud:
6. Millisel teel lahtine tiisikus kindlaks tehtud:
7. Kui materjal Riikliku Seerumi-instituuti saadetud, siis instituudi otsus:
8. Lihajärelvaatuse andmed:

9. $\frac{\text{Veise}}{\text{Veiste}}$ lihakaal kg.
10. Majapidamises loomi: hobuseid, veiseid,
sigu, lambaid, koeri, kasse,
sulgloomi

Sundtapmisele määraja loomaarst

Tunnistajad:

1.

2.

$\frac{\text{Veise}}{\text{Veiste}}$ omanik:

A-14845

e
i